

STUDIJSKI POSJET JAJCE: Osnovne informacije o programu obilaska

1. Grad Jajce

Grad Jajce smješten je na brdu iznad utoka rijeke Plive u Vrbas. Prvi put se spominje u pisanom dokumentu 1396. godine u kojemu se bosanski plemić i herceg splitski Hrvoje Vukčić Hrvatinić naziva jajačkim knezom. Jajce sa svojom bogatom baštinom spada u lokalitet svjetskog značaja. Prije rata je u Jajcu bilo 22 zaštićena spomenika kulture, a od toga ih je 10 spadalo u spomeničke objekte nulte kategorije.

Najbrojniji su spomenici iz srednjovjekovnog razdoblja. Među njima se ističe zvonik crkve sv. Luke, romanička građevina, koja je za Bosnu i Hercegovinu reprezentativna. U usporedbi s crkvom zvonik je vrlo dobro očuvan, dok je crkva samo u dijelovima očuvana.

Nedaleko od zvonika sv. Luke su čuvene katakombe, izdubljene u živoj stijeni. Unutar katakombi se nalazi zavjetna kraljevska crkva. Smatra se da je katakombe dao isklesati Hrvoje Vukčić sebi za grobnicu početkom XV. stoljeća.

Uz katakombe se nalazi još jedan dominantan srednjovjekovni objekt. To je Medvjed-kula, kružna građevina, zidova debelih nekoliko metara, koja je u srednjem vijeku predstavljala stražarnicu.

Poviše Medvjed-kule je srednjovjekovna utvrda koja je uglavnom dobro očuvana. Prilaz tvrđavi je bio s južne strane, poviše Medvjed-kule i na južnom zidu se nalazi kraljevski portal s grbom, te romanički otvor na dijelu zida gdje je bio toranj. Procjenjuje se da je okvirni zid utvrde izgrađen negdje krajem XIII. ili početkom XIV. stoljeća.

Početkom 2000. godine par stotina metara uzvodno od vodopada korito rijeke Plive je propalo, rijeka je izmijenila svoj tok, zbog čega je vodopad bio skoro presušio. Poduzete su mjere spašavanja, izvršeni su sanacijski radovi kojima je dio vode vraćen na prijašnji tok.

2. SVETIŠTE SVETOG IVE PODMILAČJE

Svetište sv. Ive u Podmilačju bez sumnje je jedno od najstarijih svetišta u Bosni i Hercegovini. Ono datira, koliko se zna, iz 15. stoljeća i vrlo vrijedan kulturni spomenik sa čistim gotičkim formama.. Podmilačka crkva sv. Ive ujedno je jedina od kamena građena katolička crkva u Bosni i Hercegovini koju Turci nikada nisu srušili i u kojoj su se katolici sakupljali čitavo vrijeme turske vladavine u Bosni i Hercegovini. Srušila ju je tek u zadnjem ratu vojska tzv. Republike Srpske.

Mjesto je dobilo ime po masivnoj stijeni Milač iznad naselja Kolonije. Prostor ispod te stijene nazvan je Podmilačje, a kasnije je i samo selo dobilo isto ime. Podmilačje se, koliko se do sada zna, spominje prvi put 1461. u povelji posljednjeg bosanskog kralja Stjepana Tomaševića, koja se sačuvala u Fojničkoj kronici iz 17. stoljeća, gdje se kaže kako kralj: *mnogopoštovanomu, virnom slugi stricu knezu Radovoju za njegova virna, i prava posluženja koja posluži kruni kraljevstva našem; najprije gospodinu, i roditelju našem, dobroga spomenutja Gospodinu kralju Tomašu, i meni Gospodinu kralju Stipanu...*, te mu

daje u Luci (Dnoluci) grad Komotin, i pokraj njega goru Bočac, i pokraj njega goru Čurničku, i Daljevac do Seoca, Cvitkovića, i Podmilačje selo sobi strane Vrbasa sva ta sela s njihovim pravim međami i kotari, i u Jajcu, i u Jezeru kuće njegove, mline, vrtle i vinograde.

Bez obzira na to što ima povjesničara koji sumnjaju u autentičnost ove povelje, iz nje se može zaključiti da je ime Podmilačja već davno bilo poznato. Međutim, samo dvije godine nakon ovog spomena Turci su zauzeli Bosnu. O samom Podmilačju sve do 18. stoljeća postoji tek po koji škrti podatak. Poslije toga nalazimo sve više podataka o Podmilačju i o pojedinim njegovim selima u izvještajima biskupa i apostolskih vikara fra Mate Delivića, fra Pave Dragičevića, fra Marijana Bogdanovića, fra Marka Dobretića, fra Grge Varešanina i fra Augustina Miletića., te u izvještaju provincijala Bosne Srebrene fra Bone Benića. Vjerojatno su postojali i neki drugi arhivski podaci o podmilačkom kraju, ali su oni, nažalost, uništeni kada je 1916. izgorio župni stan u Podmilačju.

Na temelju građevnog materijala i tehnike građenja može se zaključiti da je crkva sv. Ive u Podmilačju sagrađena sredinom 15. stoljeća pod utjecajem kontinentalne i primorske tradicije građenja.

Bila je to mala srednjovjekovna crkva koja je imala sve elemente srednjovjekovnih sakralnih građevina: lađu, svetište, sakristiju i toranj. Bila je dugačka 15,85, a široka 8,50 m, bez sakristije. Lađu, koja je bila u obliku izduženog pravokutnika, zatvarali su zidovi debljine oko jednog metra. Svjetlo je ulazilo u crkvu kroz bočne gotičke prozore. Pročelje, na kojem su stajala vrata široka 123 cm, imalo je bogato profilirani portal. U sredini svetišta presvođena lukom visine 6,35 m, nalazio se zavjetni oltar. Toranj, visok 29, odnosno s križem 37 m. izrastao je iz pročelja crkve. Imao je pet etaža (katova) i bio pokriven visokim krovom od šimle.

Gradeći 1910. novu i veću crkvu, fra Jaroslav Jaranović je srušio pročelje i toranj stare crkve kako bi je mogao ugraditi u novu kao pobočnu kapelicu. Tako je, ne misleći u tom trenutku da je ovo bila jedina sačuvana srednjovjekovna katolička crkva u Bosni i Hercegovini, stradao taj naš izuzetno vrijedan povijesno-kulturni spomenik. Jasno, arhitekt je trebao i mogao naći bolje rješenje. Međutim, ipak je sreća da se o ovom spomeniku sačuvalo dovoljno podataka na temelju kojih se, nakon što su obje crkve minirane, mogao rekonstruirati u prvobitnom obliku. Rekonstrukcija je počela nedugo nakon povratka župljana, a odmah po povratku se razmišlja i o izgradnji nove velike crkve u Podmilačju, kao i o uređenju prostora svetišta.

Konačno je 31. ožujka 2003. godine prihvaćen *idejni projekt* poznatog slovenskog arhitekta Marka Mušiča iz Ljubljane. Nakon što je dobivena suglasnost Vrhbosanskog ordinarijata, moći će se uskoro započeti s izradom provedbeno-projektne dokumentacije i gradnjom crkve.

Kompleks *Sv. Ivan Krstitelj* u Podmilačju spada među najvažnije i, možda, najteže zadaće u programu obnove i gradnje sakralnih objekata u poslijeratnoj Bosni. *Težina* zadaće proizlazi iz nužnosti harmoničnog povezivanja međusobno različitih potreba prošteništa, na jednoj, te župne zajednice, na drugoj strani, koja pak ostaje u središtu interesa i koja ni na koji način ne smije biti prikraćena.

Župni centar i prošteništa *Sv. Ivan Krstitelj* u Podmilačju izdvaja se u još jednom vidu kao specifična zadaća: u pamćenju vjernika Podmilačje je *sveto mjesto*. Ta okolnost znači dodatnu, veću obvezu. Naime, gradnjom crkve na *svetom mjestu* Franjevačka provincija Bosna Srebrena kao *religiozna zajednica* postavlja *znak svoje vjere* koja nadživljava iskušenja povijesnog trenutka i na taj način potkrepljuje nadu svih svojih vjernika u Bosni.

3. HIDROELEKTRANA JAJCE I

Podaci o HE JAJCE I

- maksimalni proticaj	610 m ³ / sek
- minimalni proticaj	12 m ³ / sek
- srednji godišnji proticaj	44 m ³ / sek
- korisna akumulacija	4.200.000 m ³
- maksimalni neto pad	900 m
- minimalni neto pad	88,8 m
- srednji neto pad	88,4 m
- Q za jedan agregat	30,4 m ³ / sek
- ukupno za dva agregata	60,8 m ³ / sek
- instalirana snaga	232,9 GWh